

BODA JÓZSEF¹

**Magyar rendőrök a Balkánon:
a magyar rendvédelmi békefenntartás Nyugat-Balkáni
tapasztalatai**

**Hungarian Police Officers in the Balkan:
hungarian Law Enforcement Peacekeeping experince in the
Wester-Balkan**

Absztrakt

A szerző röviden összefoglalja a magyar rendvédelmi szervek több mint húsz éves békefenntartói tevékenységét a Nyugat-Balkánon. Vázlatosan ismerteti azokat a békefenntartói missziókat, amelyekben szakértőink részt vettek 1996 és 2018 között.

Kulcsszavak: békefenntartás, Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet, Egyesült Nemzetek Szervezete, Európai Unió, Észak-atlanti Szerződés Szervezete, misszió, rendőrség

¹ Nyá. nb. vörge., a Nemzeti Közszerológáti Egyetem, Rendészettudományi Kar volt dékánja, E-mail: boda.jozsef@uni-nke.hu ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4010-896X>

Padányi tábornok úr hatvanadik születésnapjára miről is írhatnék másról, mint a békefenntartásról, amely több mint 20 éve (1997) összeköt bennünket. Először Okucaniban (Horvátország) a Magyar Műszaki Kontingens táborában találkoztunk, ahol Ő a Kontingens törzsfőnökének bonyolult és összetett feladatát látta el, én pedig Bosznia-Hercegovinában a magyar rendőri kontingens parancsnokaként, és az ENSZ Nemzetközi Rendőri Különítmény (United Nations International Police Task Force – UNIPTF) megyei majd Banja Luka régió nemzetközi rendőri vezetőjeként szolgáltam.

Ez a találkozás azután meghatározta későbbi pályafutásomat, hiszen a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem Doktori Iskolájában témavezetőként Ő volt az, aki segítette, hogy tudományos fokozatot szerezzek (2007).

A Nemzeti Közszerológáti Egyetem megalakulása után már nekem volt lehetőségem támogatni az Ő alárendeltségében megalakult Nemzetbiztonsági Intézet Polgári Nemzetbiztonsági Tanszékét (PNBTSZ), személyi állománnyal és technikai eszközökkel. Majd a PNBTSZ tanszékének vezetőjeként és az NKE Rendészettudományi Karának dékánjaként (2015–2018) dolgozhattam az Ő irányításával. Segítő támogatását az NKE-n eltöltött évek alatt végig érezhettem, hiszen támogatta habilitációs törekvéseimet és az RTK-n megalakult kutató műhelyek, kutató csoportok tevékenységét, valamint a Rendészettudományi Szaklexikon létrehozását.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

DOI: 10.32563/hsz.2019.1.ksz.3

2019. XII. évf. Különszám

Abstract

The author after the greetings summarizing the Hungarian Law Enforcement Agencies more than twenty years peacekeeping experinces in the Western-Balkan. Briefly review those peacekeeping missions where our experts participated between 1996 and 2018.

Keywords: European Union, mission, North Atlantic Treaty Organisation, Organization for Security and Co-operation in Europe, peacekeeping, police, United Nations

BEVEZETÉS

A Balkán kifejezés egyaránt jelent földrajzi és történelmi meghatározást. Földrajzilag kb. 550 000 négyzetkilométert, foglal magában, és a Trieszti-öböl, a Száva és a Duna folyók vonala, a Déli-Kárpátok, a Fekete-tenger, a Boszporusz és a Dardanellák szorosai határolják. Történészek az európai civilizáció bölcsőjeként emlegetik, amely a görög szigetvilág területén bontakozott ki.

Magyar rendészeti szakemberek a Balkán területén már a korai rendfenntartásban, béketeremtésben is részt vettek. Az első „modern” rendvédelmi békemisszióra a Balkánon 1903–1909 között került sor. 1903 közepére általános etnikai villongások és polgárháború alakult ki a megszálló török hadsereg és az albán, bolgár, görög, macedón, montenegrói és a szerb népesség között. A Török Porta 1903. november 6-án elfogadta I. Ferenc József osztrák császár és II. Miklós orosz cár javaslatát a békés rendezésre. December 12-én a terület (Koszovó, Macedónia, Montenegró) polgári adminisztrációja vezetőjévé Heinrich Ritter Müller von Roghoj császári és királyi udvari tanácsost, nevezték ki. A török csendőrség is osztrák parancsnokot kapott gróf Johann Salis-Seewis vezérkari alezredes szeméjében. A három vilajetet (tartományt) csendőrkerületekre osztották fel. Az osztrák–magyar csoport, amely hat főből állt, Koszovóba került. A csendőrkerülethez 23 szárnyparancsnokság és 82 őr tartozott. A kerületben 277 török csendőr szolgált. A nemzetközi ellenőrzéssel működő csendőrség feladata a vidék közrendjének biztosítása, a fegyveres csoportok felszámolása volt. 1904 szeptemberére, az osztrák–magyar kontingens létszáma 12 főre emelkedett. A csoport részleges váltására 1905. február 9-én került sor. Ekkor már 30 török csendőrtiszt és 650 csendőr szolgált felügyeletük alatt.

A második váltást 1906 novemberében hajtották végre. Parancsnokká Ludwig Goigiger ezredest nevezték ki, aki 25 török csendőrtisztet és 902 gyalogos és 91 lovas csendőrt irányított.

A harmadik váltásra 1908 tavaszán került sor. Ebben az évben erősen érzékelhető volt az etnikai konfliktusok mellett az ifjútörök mozgalom is, augusztustól a helyi szabadcsapatok újra akciókba kezdtek. Az osztrák–magyar koszovói csendőrkerület-parancsnokság augusztus 26-án a helyi lakosság szimpátiatüntetésétől kisérvé hagyta el Üsküb (ma: Szkopje) városát. A katonai misszió és a polgári közigazgatás 1909 márciusában távozott

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

DOI: 10.32563/hsz.2019.1.ksz.3

2019. XII. évf. Különszám

véglegesen a missziós területről. A kiküldetés idején az osztrák–magyar vezetésű török csendőrség 25 nagyobb helyi fegyveres ütközetet és számos kisebb akciót hajtott végre és vizsgált ki.²

Jelen voltak a magyar békefenntartók Albániában is, ahol Szkutari (ma: Shkodra) védelmében léptek színre 1913–1914 között. 1913-ban a nagyhatalmak a londoni békekonferencián döntöttek az önálló Albánia létrehozásáról. A hat nagyhatalom (Franciaország, Nagy-Britannia, Németország, Olaszország, Oroszország, Osztrák–Magyar Monarchia) határozott arról is, hogy Szkutari Albániához tartozzon. A montenegrói és a szerb kormány azonban nem tartotta tiszteletben ezt a döntést, ezért a nagyhatalmak tengeri blokádot és nemzetközi flottademonstrációt hajtottak végre. A Monarchiát a FERENC FERDINÁND FŐHERCEG, a RADEZKY és a ZRÍNYI csatahajó, a SZENT GYÖRGY páncélos cirkáló, az ASPERN cirkáló, a DIANARA, a SCHARFSCHÜTZE és az ULAN torpedórombolók képviselték. Szkutari megszállására egy ezerfős nemzetközi tengerészgyalogos köteléket állítottak fel. Szkutarit és tíz kilométeres körzetét szállták meg a tengerészek. A Monarchia RADEZKY és ZRÍNYI csatahajóiról lett a legénység kijelölve erre a feladatra. A rendfenntartásra kijelölt 300 főt gróf Ottó Welsersheim korvettkapitány vezette. 1913 nyarán szárazföldi csapatok váltották fel a tengerészeket. A 87. gyalogezred IV. zászlóalja, árkászokkal, géppuskásosztaggal, rádióállomással, egészségügyi osztaggal és csapatvonattal megerősítve érkezett a misszió helyszínére (29 tiszt, 480 katona). Feladatuk a városon belüli rend fenntartása volt. Döntés született az albán csendőrség felállításáról és kiképzéséről, amely szintén a nemzetközi kontingens feladatát képezte. Szervezését egy holland csendőrtiszt irányította.

Az Osztrák–Magyar Monarchiát 150 csendőr képviselte a Szegedi Csendőrkerületből. A magyar csendőrök a nyelvi nehézségek és a szokatlan terepviszonyok ellenére is kiválóan megállták a helyüket.³ Az albániai misszió az első világháború kitöréséig tartott. Az osztrák–magyar alakulat és vele a német század 1914. augusztus 4-én hagyta el a várost.⁴

Ezeket a rendfenntartó, békefenntartó feladatokat egészen 1989-ig elsősorban katonai alakulatok, katonai rendőrök és csendőrök látták el.

1. A MAGYAR RENDVÉDELMI BÉKEFENNTARTÁS NYUGAT-BALKÁNI TAPASZTALATAI

A tanulmányban elsősorban azokkal a rendőri missziókkal foglalkozom, amelyben magyar rendvédelmi szakemberek is részt vettek.

² Erwin A. Schmid: *Police in Peace Operations*. Militärwissenschaftliches Büro des Bundesministeriums für Landesverteidigung, Wien, 1998, 5.

³ Rektor Béla: *A Magyar Királyi Csendőrség oknyomozó története*. Árpád Könyvkiadó Vállalat, Cleveland, Ohio, USA, 1980, 131–132. Vö. Balla Tibor: *Az Osztrák–Magyar Monarchia részvétele a Scutari-válság rendezésében*. *Hadtörténelmi Közlemények*, 1996/3. 435–459.

⁴ Bitera Lajos – Papp Rezső – Ravasz István – Vastagh László: *Misszió*. HM Zrínyi Kommunikációs Szolgáltató Kht., Budapest, 2001, 14.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

DOI: 10.32563/hsz.2019.1.ksz.3

2019. XII. évf. Különszám

1.1. AZ EGYESÜLT NEMZETEK SZERVEZETE ÁLTAL IRÁNYÍTOTT MISSZIÓK A BALKÁNON

Bár az ENSZ már Jugoszlávia szétesése óta jelen volt a térségben (ENSZ Védelmi Erő, UNPROFOR: *United Nations Protection Force*, 1992–1995), hazánk szomszédos ország révén nem kapott meghívást rendőri szakértők küldésére. Erre csak 1995-ben került sor.

1.1.1. A bosznia-hercegovinai ENSZ misszió (1996–2002)

A jugoszláviai polgárháború fontos szakasza zárult le a Daytoni Békeegyezmény aláírásával 1995 decemberében. Alig három hónappal az aláírás után a magyar rendőrök már Szarajevóban voltak az új misszió előkészítése érdekében. Az ENSZ Missziójába, Bosznia-Hercegovinába és annak Nemzetközi Rendőri Különítményébe (UN MIBH-IPTF: *United Nations Mission in Bosnia-Herzegovina-International Police Task Force*) 1996. március elején érkezett meg az első, 35 fős magyar rendőri kontingens. A helyzet nagyon bonyolult volt, hiszen három közigazgatás, három rendőrség működött, és három hadsereg nézett egymással farkasszemet. Valamennyi lakott település bejáratát erősen felfegyverzett civilek, rendőrök és katonák védték, géppuskákkal, páncélozott harcjárművekkel és harckocsikkal megerősítve.⁵

A Nemzetközi Rendőri Különítmény (NRK) feladatai az alábbiak a voltak:

- a rendvédelmi szervek, az igazságszolgáltatási intézmények (bíróság, ügyészség) és objektumaik megfigyelése, mindennapi tevékenységük figyelemmel kísérése;
- tanácsadás a rendvédelmi szervek számára;
- oktatás és képzés biztosítása a rendvédelmi szervek részére, annak érdekében, hogy azok nagyobb gondot fordítsanak a közbiztonság olyan lényeges elemeire, mint a menekültek visszatérése, a szervezett bűnözés, a kábítószeres, a korrupció, a terrorizmus és a közbiztonsági válságok kezelése;
- a közrendet fenyegető veszélyek értékelése és tanácsadás a helyi rendvédelmi szerveknek, hogy azokkal megfelelő módon foglalkozzanak;
- tanácsadás Bosznia-Hercegovina kormányzó hatóságainak a hatékony polgári rendvédelmi szervezetek kialakítására;
- a helyi rendvédelmi szervekkel közös szolgálatok ellátása;
- nyomozás emberi jogi ügyekben;
- a határrendőrség kiképzése és felállítása.

1996–2002 között mintegy 150 magyar rendőr és határőr szolgált az ENSZ Nemzetközi Rendőri Különítményében. A szolgálat nagyon sokat változott, a kezdeti közvetlen megfigyelői és nyomozói feladatok helyett⁶ a misszió utolsó évében már tanácsadással és kiképzéssel foglalkoztak. 2003 elejétől az Európai Unió (EU) vette át ezt a feladatot az ENSZ-től.

⁵ Boda József: Jelentés a boszniai ENSZ Magyar Rendőri Kontingens munkájáról. Kézirat, Budapest, 1997. október, BM Levéltár.

⁶ Tóth István: A Balkánon szolgáltunk és védtünk. BM Kiadó, Budapest, 2001, 55–89.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

DOI: 10.32563/hsz.2019.1.ksz.3

2019. XII. évf. Különszám

1.1.2. Az ENSZ válságkezelő tevékenysége Koszovóban (1999–)

Az ENSZ Átmeneti Közigazgatási Missziója Koszovóban (UNMIK: *United Nations Mission in Kosovo*) 1999 nyarán kezdődött és kis létszámmal ugyan, de a mai napig működik.

Az ENSZ itt kettős rendfenntartói stratégiát követett: átmenetileg biztosította a közrendet és közbiztonságot, végezte a rendfenntartói és bűnüldözői munkát, másrészt folyamatosan fejlesztette és képezte a helyi rendőrséget. Itt az ENSZ rendőrségé volt a főszerep, amit az is jelezett, hogy az ENSZ főtitkár különmegbízottjának az egyik helyettese felügyelte Koszovó rendvédelmét és igazságszolgáltatását. Az ENSZ rendőrség főkapitánya 52 ország több mint 4000 rendvédelmi szakemberét irányította. A misszió sajátossága volt, hogy itt fegyveres rendőri, rendvédelmi végrehajtói feladatokat kellett ellátni,⁷ ezért a rendőrfőkapitány tömegdemonstrációk kezelésére, terrorellenes feladatokra kiképzett különleges rendvédelmi alakulatokkal is rendelkezett.

Magyar rendőrök és határőrök 1999–2002 között 10 fővel, 2002–2004 júliusa között 5 fővel, 2005-től ismét 10 fővel vettek részt az itteni békefenntartói feladatokban.⁸

A missziós feladatok túlnyomó többsége át lett adva az Európai Uniónak, de az UNMIK még jelen van, és így a magyar rendőrség is két fővel képviselteti magát. A misszióban dolgozó ENSZ rendőrök feladata a nemzetközi rendőri együttműködés (INTERPOL) biztosítása a koszovói rendőrség számára.⁹

1.2. EURÓPAI BIZTONSÁGI ÉS EGYÜTTMŰKÖDÉSI SZERVEZET TEVÉKENYSÉGE A BALKÁNON

Az EBESZ is felismerte a rendvédelmi szervek demokratizálásának és reformjának szükségességét, és 2001-ben döntés született egy bécsi központú Stratégiai Rendőri Ügyek Osztály (SPMU: *Strategic Police Matters Unit*) létrehozásáról. 2006-ban a tagállamok szakértőinek bevonásával az osztályon kidolgoztak egy kézikönyvet a demokratikus rendőri munkával kapcsolatban, 2008-ban pedig a rendőri alapképzést segítő, egy gyakorlati képzési kézikönyvet adtak ki. Mindkét kiadvány elkészítésében részt vettek magyar rendőri szakértők is.

A rendőri tanácsadói és oktatói munka mellett jelenleg is nagy figyelmet fordítanak a jogállamiságot segítő tanácsadói és szakértői tevékenységre. Az EBESZ ma is jelen van Albániában, Bosznia-Hercegovinában, Koszovóban, Macedóniában, Montenegróban és Szerbiában.¹⁰

⁷ Tóth István: Üres sírok. Magyar rendőrök ENSZ misszióban. BM Duna Palota és Kiadó, Budapest, 2006, 75–92.

⁸ Szipola Gyula: UNMIK, ENSZ Átmeneti Közigazgatási Missziója Koszovóban. In: Szabó Miklós (szerk.): A magyar rendvédelmi erők szerepe, részvétele a nemzetközi békefenntartásban. BM Nemzetközi Oktatási Központ, Budapest, 2001. július, 34–37.

⁹ <https://unmik.unmissions.org/mandate> (Letöltve: 2019. 01. 07.)

¹⁰ <https://www.osce.org/policing> (Letöltve: 2019. 01. 07.)

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

DOI: 10.32563/hsz.2019.1.ksz.3

2019. XII. évf. Különszám

Korábban pedig Bosznia-Hercegovinában, Horvátországban is szerepet vállalt a szervezet a rendvédelmi szervek demokratizálásban, viszont ebben a két országban magyar rendőrök nem kerültek alkalmazásra.

1.2.1. EBESZ misszió Koszovóban (1999–)

Koszovóban, az EBESZ és az ENSZ által üzemeltetett Koszovói Rendőr Akadémián 2000-től oktattak magyar rendvédelmi szakemberek. Az iskolán, annak nemzetközi irányítása idején 20 fő magyar rendvédelmi szakember tanított.

Az ENSZ Biztonsági Tanácsa 1244. határozatával hozta létre az új koszovói rendőrség kiképzésére Vushtri/Vucitr a Koszovói Rendőri Szolgálat Iskoláját. Az iskola az EBESZ szervezésében és felügyeletével, az általa toborzott nemzetközi oktatógárdával működött 1999-től és 2006 végéig az iskola több mint 7000 fő kiképzését hajtotta végre.¹¹

Az EBESZ feladata Koszovóban a törvényesség, az emberi jogok és a jogállamiság erősítésének segítése volt.

Jelenleg a misszió fő feladata a belügyminisztérium, a rendőrség és a többi rendvédelmi szerv, a bíróság és az ügyészség számára jogi és stratégiai tanácsadás, képzés, valamint annak megfigyelése, hogy a rendvédelmi szervek betartják ezekben a nemzetközi emberi jogi követelményeket.¹²

1.2.2. EBESZ missziók Szerbiában (2001-) és Montenegróban (2006–)

Szlobodan Milosevics jugoszláv elnök bukása (2000) után ebben az országban is elkezdődött a rendvédelmi szervek modernizációja, átképzése. Ezt a feladatot a nemzetközi szervezetek közül az EBESZ vállalta magára, és 2001-től egyhetes turnusokban megkezdődött a szerb, majd 2003 elejétől a montenegrói rendőrség és határrendőrség átképzése. Mindkét országban magyar szakértői csoportok működtek közre több éven át, közülük az egyik rendőrtiszt irányította a montenegrói rendőrség átképzésével foglalkozó nemzetközi kiképző csoport munkáját.

Jelenleg az EBESZ rendőri tanácsadókkal segíti mindkét ország rendvédelmi szervei demokratizálásának és reformjának végrehajtását.¹³ Ezen belül elsőbbséget élvez a közösségi rendőri munka, a rendőrség elszámoltathatóságának kialakítása, a szervezett bűnözés elleni hatékony fellépés (gazdasági bűnözés, kábítószer-kereskedelem, korrupció), a határőrizet, bűnügyi helyszínelés és szakértői tevékenység, valamint az oktatás.

¹¹ Steve Bennett: Graduates 30th KPS Class, Pristina., *The Protector (Newsletter of the Police in Kosovo)* [Az Oltalmazó, A Koszovói Rendőrség folyóirata], 2005. július, 24.

¹² <https://www.osce.org/mission-in-kosovo/policing> (Letöltve: 2019. 01. 07.)

¹³ <https://www.osce.org/mission-to-serbia/policing> (Letöltve: 2019. 01. 07.)

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

DOI: 10.32563/hsz.2019.1.ksz.3

2019. XII. évf. Különszám

Az EBESZ tevékenysége itt sem korlátozódik csak a rendőri reformra, hanem magában foglalja az egész rendvédelem területét és az igazságszolgáltatást. Kiterjed a korrupció elleni fellépésre, a háborús bűnösök felkutatására, a büntetés-végrehajtás reformjára, az emberi jogok védelmére.¹⁴

1.2.3. Az EBESZ rendvédelmi tevékenysége Macedóniában (1992–)

Az EBESZ 1992-től van jelen az országban, ami az EBESZ Konfliktusmegelőző Missziója Macedóniával (OSCE SMMS: *Spillover Monitor Mission to Skopje*) kezdődött. A misszió 1992-ben meghatározott mandátuma ennek megfelelően a határmegfigyelésre, a különböző nemzetközi és helyi szervezetek közötti közvetítésre és a helyi állami intézményeknek nyújtott tanácsadásra korlátozódott. 2001 őszétől már 200 fő nemzetközi szakértő szolgált a misszióban.

2002 végétől az EBESZ rendőri átképző tanfolyamokat szervezett ezer helyi rendőr részére a kisebbségi kérdések kezelésére. 2003–2017 között magyar kollégák is részt vettek oktatóként a macedón és albán származású rendőrök felkészítésében, valamint tanácsadóként a helyi belügyminisztériumot segítették. Nagy hangsúlyt fektettek az etnikumok közötti bizalom helyreállítására, a jogállamiság erősítésére és a sajtókapcsolatok kiépítésére.¹⁵

A misszió jelenleg a közösségi rendőri munkára, a demokratikus alapelvek és a nemzetközi emberi jogi követelmények betartatására koncentrálnak, valamint segítséget nyújt a rendvédelmi szervek felkészítéséhez.¹⁶

1.2.4. EBESZ misszió Horvátországban (1996-2007) és EBESZ Iroda Zágráb (2008–2012)

Az EBESZ 1996 óta kísérté figyelemmel Horvátországban a háborús bűnösök felkutatását és az országon belüli bírósági eljárások lefolytatását. A misszió belül működött egy Rendőri Ügyek Osztálya, mely a kezdeti megfigyelői feladatok után elsősorban tanácsadással segítette a helyi rendőrség munkáját, szorosan együttműködve az ENSZ Kelet-Szláviai missziójával, és az EU Bizottság delegációjával. Fő feladatuk a menekültek visszatelepítésének, a rendőrség átszervezésének, demokratizálásának, az EU normák bevezetésének felügyelete volt. A rendőri reformok mellett az EBESZ segítséget nyújtott az állam, jogi intézményi reformjához és az állampolgári jogi biztosi intézmény kiépítéséhez.¹⁷

¹⁴ <https://www.osce.org/mission-to-montenegro/policing> (Letöltve: 2019. 01. 07.)

¹⁵ Porzolt Ádám: EBESZ Konfliktusmegelőző Missziója Macedóniában (OSCE SMMS). In: Szabó Miklós (szerk.): A magyar rendvédelmi erők szerepe a nemzetközi béke és stabilitás megteremtésében. Jubileumi kiadás a magyar rendőri békefenntartás 20. évfordulójára, Budapest, BM NOK, 2009, 12–14.

¹⁶ <https://www.osce.org/mission-to-skopje/policing> (Letöltve: 2019. 01. 07.)

¹⁷ <https://www.osce.org/croatia-closed> (Letöltve: 2019. 01. 07.)

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

DOI: 10.32563/hsz.2019.1.ksz.3

2019. XII. évf. Különszám

1.3. A NYUGAT-EURÓPAI UNIÓ (1954–2011)

A Nyugat-európai Unió (NYEU) 1954–2011 között létezett, és 10 európai országot, tömörített (Belgium, Franciaország, Görögország, Hollandia, Luxemburg, Nagy-Britannia, Németország, Olaszország, Portugália, Spanyolország). Székhelye Brüsszelben, Parlamenti Közgyűlése pedig Párizsban volt. A NYEU-t a gazdasági, szociális és kulturális együttműködésről, valamint a kollektív védelemről szóló 1948-ban aláírt Brüsszeli Szerződéssel hozták létre.

Amikor aláírták a NATO-ról szóló egyezményt, a NYEU katonai felelősségét is a NATO vette át. A kilencvenes évek elejére a NYEU komoly biztonsági tényezővé vált, elsősorban Európában. A NYEU 1992. júniusi külügy- és védelmi miniszteri találkozásán tovább erősítették a NYEU szerepét, és kiadták a „Petersberg Nyilatkozatot”. A nyilatkozat a Szervezet jövőbeni fejlődésével foglalkozik. A NYEU ekkortól felvállalta a humanitárius, mentési, békefenntartói és a harci feladatokat a válságkezelésben, beleértve a béketeremtést is. A Petersberg Nyilatkozatban a tagállamok ígéretet tettek arra, hogy támogatják a konfliktus-megelőző és békefenntartó törekvéseket az EBESZ-szel és az ENSZ Biztonsági Tanácsával együttműködve. A szervezet, átadva feladatait az EU-nak, 2011. június 30-án megszűnt.

1.3.1. A NYUGAT-EURÓPAI UNIÓ BÉKEMŰVELETI MISSZIÓJA ALBÁNIÁBAN (1997–2001)

Az ENSZ mellett más nemzetközi szervezetek is foglalkoznak a nemzetközi válságok kezelésével és békefenntartással.

A NYEU egyik legsikeresebb missziójának tekintik a Többnemzetiségű Rendőri Tanácsadói Csoport (MAPE: *Multinational Advisory Police Element*) Albániában végzett munkáját. A misszió 1997 májusában indult, az ott lezajlott gazdasági, szociális válsághelyzet kezelésére. Fő feladata elsősorban a rendvédelmi szervek, az Albán Rendőrség reformjának, felkészültségének elősegítése volt. 1999 márciusától az Európa Tanács közös akciótervet fogadott el, amelyet a NYEU és az EU tagállamok részvételével rendelt el végrehajtani.

1998–2000 között a NYEU felkérésére két magyar rendőrtiszt teljesített szolgálatot „ismét” Albániában a MAPE missziójában. Feladatuk az albán (bűnügyi) rendőrség átszervezésében és átképzésében való részvétel volt. A misszióban – szakképzettségükre való tekintettel – bűnügyi oktatóként kezdtek el dolgozni, de általános rendőri ismereteket is oktattak. Fontos szerepet játszott a tantervben az emberi jogok oktatása, a rendőri kommunikáció stb.¹⁸

¹⁸ Hajdú Sándor: WEU MAPE, Nyugat-Európai Unió Többnemzetiségű Rendőri Tanácsadó misszió. In: Szabó Miklós (szerk.): A magyar rendvédelmi erők szerepe, részvétele a nemzetközi békefenntartásban. i. m. 34–37.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

DOI: 10.32563/hsz.2019.1.ksz.3

2019. XII. évf. Különszám

2001 májusától a MAPE misszió irányítását az Európai Unió vette át a Nyugat Európai Uniótól.¹⁹

1.4. EURÓPAI UNIÓS MISSZIÓK

1.4.1. Európai Unió Rendőri Misszió Bosznia-Hercegovinában (2003–2012)

2002 végén megszűnt az ENSZ missziója Bosznia-Hercegovinában (BiH), és az Európai Unió Válságkezelő Rendőri Ereje (EUPM: *European Union Police Mission*) vette át az itteni feladatokat mintegy 450 fővel. A misszióba meghívást kaptak az EU tagjelölt országai, köztük Magyarország is. 2003 januárjától öt rendőrtiszt – köztük egy hölgy – képviselte hazánkat az első Európai Unió Rendőri Misszióban. Az EUPM misszió nem kapott végrehajtói mandátumot. Az EUPM feladata az volt, hogy segítséget nyújtson a rendészeti szervek korszerű kialakításához, biztosítva a feltételeket, hogy az ország képes legyen demokratikus elvek alapján működő rendvédelmi modell kialakítására, fenntartására. Kiemelt feladatként kapta az új típusú biztonsági kihívások hatékony kezelésére, és a feladatok ellátásra alkalmas bűnügyi szolgálat kiépítését. A misszió felismerve a BiH rendőrség szervezeti struktúrájában meglévő jelentős hiányosságot, nívumkén elősegítette az Állami Nyomozó és Védelmi Ügynökség (SIPA: *State Investigation and Protection Agency*) felállítását. Ebben a munkában vezető Dr. Kocsis Kálmán. Az Ügynökség a súlyos és szervezett bűnözés elleni küzdelem legfontosabb szervezeti eleme lett.²⁰

1.4.2. Az Európai Unió Rendőri fellépése Macedóniában (2003–2006)

2003–2006 között az Európai Unió egy kb. 150 fős nemzetközi rendőri tanácsadói missziót (FYROM - EUPOL PROXIMA: *EU Police Mission in the former Yugoslav Republic of Macedonia*) működtetett az országban. Hazánkat 2004 januárjától öt fő, köztük egy hölgy képviselte. Feladataikat a fővárosban, Szkopjében és a régióközpontokban: Tetovóban, Kumanovóban, Gostivarban (Debar), Ohridban (Struga, Kicevó) látták el. Az állandó állomáshelyek mellett a misszió kezdetén mobil tanácsadó csoportokat is működtettek.²¹

2005. december 15-től a misszió átalakult, és az EU Rendőri Tanácsadói Csoportjaként (EUPAT: *European Union Police Advisory Team*) működött tovább egyéves mandátummal. Fő feladatuk a macedón rendőrség reformjának segítése volt. A kis létszámú misszióban (30 fő) 1 magyar rendőrtiszt látott el szolgálatot.²²

¹⁹ Giovanni Santoro ezds. megbízott MAPE parancsnok előadása a BM NOK-on 2001 májusában tartott Nemzetközi Békefenntartó Konferencián. Budapest, BM NOK Könyvtár, 4.

²⁰ Kozma Tibor: Európai Unió Rendőri Misszió, Bosznia és Hercegovina. In: Szabó Miklós (szerk.): A magyar rendvédelmi erők szerepe a nemzetközi béke és stabilitás megteremtésében. Jubileumi kiadás a magyar rendőri békefenntartás 20. évfordulójára. i. m. 79–84.

²¹ Kulcsár Attila: Európai Unió Rendőri Misszió (EUPOL PROXIMA) Macedónia. Uo. 77–78.

²² Márkus Tamás: Európai Unió EU Rendőri Tanácsadói Csoport (EUPAT) Macedónia. Uo. 101–103.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

DOI: 10.32563/hsz.2019.1.ksz.3

2019. XII. évf. Különszám

1.4.3. Az Európai Unió Katonai művelete Bosznia-Hercegovinában (2004–)

Az Európai Erő (EUFOR-ALTHEA: *European Union Force*) művelet 2004. december 2-án indult, 6200 fővel. Ez ugyan egy katonai művelet, azonban elsősorban rendfenntartási feladatokat látnak el a műveletbe bevont egységek. 22 EU tagállam és 11 más ország vesz részt benne.

A misszió indulásakor a fő feladatok a következők voltak:

- a béke és biztonság fenntartása az országban;
- a helyi hatóságok és az EU főmegbízott számára segítségnyújtás a szervezett bűnözés elleni küzdelemhez;
- segítségnyújtás a Hágai Nemzetközi Törvényszék részére a háborús bűnösök felkutatásában és letartóztatásában;
- a honvédelmi reform segítése.

A misszió katonai erejének részét képezte egy Egyesített Rendőri Egység (IPU: *Integrated Police Unit*) amely végrehajtói feladatokkal rendelkezik. Az IPU keretén belül különleges nyomozócsoport, valamint tömegdemonstrációk kezelésére kiképzett csapaterő működött.²³ A magyar rendőrség 2006 végéig egy rendőrszakasszal és egy 5 fős különleges nyomozócsoporttal képviseltette magát az IPU-ban. A magyar nyomozócsoport kizárólag operatív feladatokat látott el. Feladatuk a szervezett bűnözés és a terrorizmus elleni küzdelem, valamint a háborús bűnösök felkutatása volt.²⁴ Az egység szorosan együttműködött az EU Rendőri Missziójával (EUPM).

A katonai misszió jelenleg is aktív, bár már sokkal kisebb létszámmal rendelkezik (kb. 600 fő). Egy többnemzetiségű zászlóalj (Ausztria, Magyarország és Törökország) és 17 vidéki kapcsolattartó irodát irányít a Szarajevóba települt parancsnokság, amelynek kötelékében magyar katonai vezetők (parancsnokhelyettes, törzsfőnök) is szolgálnak.²⁵

1.5. AZ ÉSZAK-ATLANTI SZERZŐDÉS SZERVEZETÉNEK RENDFENNTARTÓ ÉS RENDVÉDELMI MISSZIÓI

A szocialista világrendszer összeomlásával megszűnt egy euró-atlanti fegyveres összecsapás veszélye, ezért az Észak-atlanti Szerződés Szervezetének (NATO) stratégiájában is változások következtek be és a szervezet új feladatokat keres magának. A nemzetközi válságok és a békeműveletek kezelése, a humanitárius segítségnyújtás az a terület, ahol ezek a kiképzett katonai alakulatok jól alkalmazhatók. Megkezdődött a NATO tagállamokban a katonai rendfenntartó kontingensek és szakértők felkészítése (lásd a NATO washingtoni csúcsertekezletét 1999. április. 23–25.). A teljesség igénye nélkül az alábbiakban néhány ilyen missziót mutatok be.

²³ Árvai Attila – Bári András: Európai Unió Integrált Rendőri Egység (EUFOR IPU szakaszkötelék) Bosznia és Hercegovina. Uo. 95–97.

²⁴ Smodics György: Európai Unió Integrált Rendőri Egység (EUFOR IPU/ALTHEA) Bosznia és Hercegovina. Uo. 87–89.

²⁵ <http://www.euforbih.org/> (Letöltve: 2019. 01. 08.)

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

DOI: 10.32563/hsz.2019.1.ksz.3

2019. XII. évf. Különszám

1.5.1. A NATO koszovói rendfenntartó missziója, Koszovói Erő (1999–)

Az ENSZ Biztonsági Tanácsa 1244-es határozatában foglaltak alapján kezdődött meg 1999 júniusában a békés rendezés. Kezdetét vette az Operation Joint Guardian művelet, felállításra került a Koszovói Erő (KFOR: *Kosovo Force*) kiegészítve a NATO országokat más, nem NATO közreműködőkkel. Összességében a június 20-i teljes szerb kivonulás után 39 ország részvételével, 50 000 fővel megalakult a KFOR. A koszovói válság rendezéséhez, amelyet nem békeszerződés, hanem csak Katonai Technikai Megállapodás (*Military Technical Agreement*) alapozott meg, a NATO biztosítja a rendfenntartó (katonai) erőt, amely a térség biztonságát hivatott garantálni. A csapatok között különlegesen kiképzett készenléti csendőralakulatok állnak készen a tömegdemonstrációk kezelésére és a különleges helyzetek megoldására. Jelenleg 4000 fő katona és csendőr teljesít itt szolgálatot.²⁶

1.5.2. A NATO rendvédelmi missziója Albániában (2001)

2001 tavaszán az akkori albán miniszterelnök azzal a kéréssel fordult a NATO főtitkárához, hogy az ország határbiztonságának és határrendőrségének átfogó értékelésére küldjön egy kis létszámú, határőrizeti szakemberekből álló munkacsoportot Albániába. A NATO a felkérésnek eleget tett, és 2001. április hónapban egy négyfős csoportot telepített Tiranába. A NATO, hogy Albánia semlegességét biztosítsa, Határmegfigyelői Szolgálatot szervezett a tagállamok határőrei bevonásával. 2001-ben 2 fő magyar határőr tiszt látott el szolgálatot a térségben, 3-3 hónap időtartamban.

A szomszédos Macedóniában, ebben az időszakban lázadt fel az albán kisebbség, és váltak rendszeressé a fegyveres összecsapásaik a macedón rendőrséggel. A koszovói albánok a NATO csapatok bevonulása után áthelyezték gerillatámadásaikat a Macedóniával határos térségbe.²⁷

BEFEJEZÉS

A Balkánon zajló események a múltban és a jelenben is fontos stratégiai és biztonságpolitikai kérdésként jelentkeznek Magyarország számára. A földrajzi közelség mellett a Horvátországban és Szerbiában élő magyar kisebbség helyzete is befolyással bír a magyar bel- és külpolitikára egyaránt.

A jelenleg zajló „népvándorlás”, legális és illegális migráció a Balkán térségében komoly biztonsági kockázatokat rejt. Ezért is voltak és vannak jelen ma is a térségben magyar katonák és rendvédelmi szakemberek. A magyar rendőrség, a migrációs válság kezdetétől (2015) nyújt segítséget a térség országainak (Macedónia, Szerbia, Szlovénia) képessé, technikai eszközökkel és élőerővel határaik védelmében. Jelenleg magyar rendőrök

²⁶ <https://fcnaples.nato.int/kfor> (Letöltve: 2019. 01. 08.)

²⁷ Hegedűs János: NATO Határbiztonsági Tanácsadó Misszió Albánia. In: Szabó Miklós (szerk.): A magyar rendvédelmi erők szerepe a nemzetközi béke és stabilitás megteremtésében. Jubileumi kiadás a magyar rendőri békefenntartás 20. évfordulójára. i. m. 121–122.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

DOI: 10.32563/hsz.2019.1.kesz.3

2019. XII. évf. Különszám

dolgoznak a macedón–görög és a szerb–bolgár határokon, együttműködve a helyi határvédelmi szervezetekkel.

Összegzésként megállapítható, hogy több mint 20 éve vannak jelen magyar rendvédelmi szakemberek a balkáni térségben, és próbálnak a helyi rendvédelmi szervezetek hathatós segítségét nyújtani. Bár Jugoszlávia szétesése és az azt követő balkáni háborúk nehezen begyógyítható sebeket okoztak az itt élő nemzeteknek, nemzeti kisebbségeknek, jelenleg béke van a térségben, és ehhez a magyar rendvédelmi segítségnyújtás, támogatás komoly mértékben járult hozzá.

FELHASZNÁLT IRODALOM

1. Árvai Attila – Bári András: Európai Unió Integrált Rendőri Egység (EUFOR IPU szakaszkötelék) Bosznia és Hercegovina. In: Szabó Miklós (szerk.): A magyar rendvédelmi erők szerepe a nemzetközi béke és stabilitás megteremtésében. Jubileumi kiadás a magyar rendőri békefenntartás 20. évfordulójára. BM NOK, Budapest, 2009, 95–97.
2. Balla Tibor: Az Osztrák–Magyar Monarchia részvétele a Scutari-válság rendezésében. *Hadtörténelmi Közlemények*, 1996/3. 435–459.
3. Bitera Lajos – Papp Rezső – Ravasz István – Vastagh László: Misszió. HM Zrínyi Kommunikációs Szolgáltató Kht., Budapest, 2001.
4. Boda József: Jelentés a boszniai ENSZ Magyar Rendőri Kontingens munkájáról. Kézirat, Budapest, 1997. október, BM. Levéltár.
5. Boda József: A rendvédelmi békefenntartás kialakulása, fejlődése, helye és szerepe a XXI. században. Ph.D. disszertáció (ZMNE), Budapest, 2006.
6. Boda József: A felderítés, hírszerzés, titkos információ-gyűjtés elvei és gyakorlata. NKE, Budapest, 2014.
7. Giovanni Santoro ezds. megbízott MAPE parancsnok előadása a BM NOK-on 2001. májusában tartott Nemzetközi Békefenntartó Konferencián. Budapest, BM NOK Könyvtár. 4 o.
8. Görög István – Padányi József: Az IFOR–SFOR magyar műszaki kontingens 1996–2002. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2005.
9. Hajdú Sándor: WEU MAPE, Nyugat-Európai Unió Többnemzetiségű Rendőri Tanácsadó misszió. In: Szabó Miklós (szerk.): A magyar rendvédelmi erők szerepe, részvétele a nemzetközi békefenntartásban. BM NOK, Budapest, 2001, 34–37.
10. Hegedűs János: NATO Határbiztonsági Tanácsadó Misszió Albánia. In: Szabó Miklós (szerk.): A magyar rendvédelmi erők szerepe a nemzetközi béke és stabilitás megteremtésében. Jubileumi kiadás a magyar rendőri békefenntartás 20. évfordulójára. BM NOK, Budapest, 2009,
11. Kozma Tibor: Európai Unió Rendőri Misszió, Bosznia és Hercegovina. In: Szabó Miklós (szerk.): A magyar rendvédelmi erők szerepe a nemzetközi béke és stabilitás megteremtésében. Jubileumi kiadás a magyar rendőri békefenntartás 20. évfordulójára, BM NOK, Budapest, 2009, 79–84.
12. Kulcsár Attila: Európai Unió Rendőri Misszió (EUPOL PROXIMA) Macedónia. In: Szabó Miklós (szerk.): A magyar rendvédelmi erők szerepe a nemzetközi béke és stabilitás megteremtésében. Jubileumi kiadás a magyar rendőri békefenntartás 20. évfordulójára. BM NOK, Budapest, 2009, 77–78.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

DOI: 10.32563/hsz.2019.1.kesz.3

2019. XII. évf. Különszám

13. Márkus Tamás: Európai Unió EU Rendőri Tanácsadói Csoport (EUPAT) Macedónia. In: Szabó Miklós (szerk.): A magyar rendvédelmi erők szerepe a nemzetközi béke és stabilitás megteremtésében. Jubileumi kiadás a magyar rendőri békefenntartás 20. évfordulójára. BM NOK, Budapest, 2009, 101–103.
14. Porzsolt Ádám: EBESZ Konfliktusmegelőző Missziója Macedóniában (OSCE SMMS). In: Szabó Miklós (szerk.): A magyar rendvédelmi erők szerepe a nemzetközi béke és stabilitás megteremtésében. Jubileumi kiadás a magyar rendőri békefenntartás 20. évfordulójára. BM NOK, Budapest, 2009, 12–14.
15. Rektor Béla: A Magyar Királyi Csendőrség oknyomozó története. Árpád Könyvkiadó Vállalat, Cleveland, Ohio, USA, 1980.
16. Schmidl, Erwin A.: Police in Peace Operations. Wien, 1998.
17. Smodics György: Európai Unió Integrált Rendőri Egység (EUFOR IPU/ALTHEA) Bosznia és Hercegovina. In: Szabó Miklós (szerk.): A magyar rendvédelmi erők szerepe a nemzetközi béke és stabilitás megteremtésében. Jubileumi kiadás a magyar rendőri békefenntartás 20. évfordulójára. BM NOK, Budapest, 2009, 87–89.
18. Steve Bennett: Graduates 30th KPS Class, Pristina. *The Protector (Newsletter of the Police in Kosovo)*, 2005, július, 20–25.
19. Szipola Gyula: UNMIK, ENSZ Átmeneti Közigazgatási Missziója, Koszovóban. In: Szabó Miklós (szerk.): A magyar rendvédelmi erők szerepe, részvétele a nemzetközi békefenntartásban. BM NOK, Budapest, 2001, 34–37.
20. Tóth István: A Balkánon szolgáltunk és védünk. BM Kiadó, Budapest, 2001.
21. Tóth István: Üres sírok, Magyar rendőrök ENSZ misszióban. BM Duna Palota és Kiadó, Budapest, 2006.
22. <https://unmik.unmissions.org/mandate>
23. <https://www.osce.org/policing>
24. <https://www.osce.org/mission-in-kosovo/policing>
25. <https://www.osce.org/mission-to-serbia/policing>
26. <https://www.osce.org/mission-to-montenegro/policing>
27. <https://www.osce.org/mission-to-skopje/policing>
28. <https://www.osce.org/croatia-closed>
29. <http://www.euforbih.org/>
30. <https://jfcnaples.nato.int/kfor>